

Вітер у вербах

КУПИТИ

Про книгу

Про автора. Кеннет Грем народився 8 березня 1859 року у Единбурзі. У 1864 році від післяпологових ускладнень померла його мати, а через три роки його батько, який страждає від алкоголізму, поїхав до Франції, залишивши трьох дітей під опікою родичів. Грема взяла на виховання його бабуся, яка мешкала у Беркширі на берегах Темзи.

Кеннет Грем
Вітер у вербах

КЕННЕТ ГРЕМ
ВІТЕР У ВЕРБАХ

 Богдан

Grahame, Kenneth. The wind in the willows.
St. Martin's Griffin, New York.

Переклад з англійської
Анатолія Сагана

Ілюстрації В. Качурівського

Кеннет Г.

Вітер у вербах: Повість / Пер. з англ. А. Сагана. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014.
— 348 с.

ISBN 978-966-10-7411-7

*Охороняється законом про авторське право. Жодна частина даного видання
не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді
без дозволу автора перекладу чи видавництва.*

Розділ перший. РІЧКОВИЙ БЕРЕГ

Весь ранок Кріт пропрацював, немов заведений. Прийшла весна, і слід було причепурити свою хатку. Кріт трудився, не покладаючи лап — спершу орудував щітками й мітлами, потім у хід пішли ганчірки, а після цього, озброївшись відром вапна та віхтем, узявся за побілку. Він білив, стоячи на драбині, потім злітав на приступку, тоді видирався на стілець, а тим часом пилюка набивалася в горло та запорошувала очі, шубка на спині вся побіліла від вапняних бризок, до того ж починали стомлено гудіти лапки і спина.

У повітрі пахло весною, вона витала над землею і пробиралась у підземелля. Весна просочилася в темну низеньку хатинку, задурманила Крота, напоїла своїми пахощами — і його охопило нестримне бажання от зараз, просто зараз облишити все та гайнути світ за очі, назустріч новому та незвіданому. Тож, мабуть, не варто дивуватися з того, що він ні сіло ні впало жбурнув вапняний віхтик на підлогу і вигукнув:

— Хай йому грець!

А потім ще:

— А щоб йому!

І ще:

— Та пропади воно пропадом, те прибирання!

І, забувши про все на світі, навіть пальто на ходу не накинувши, Кріт кулею вилетів із дому. Якась невидима сила нестримно вабила його надвір, і він подерся вгору вузьким крутим тунелем. Кротам такі тунелі заміняють посипані гравієм під'їзні доріжки, якими користуються всі інші звірі, що живуть не так глибоко під землею, як наш Кріт, а трохи ближче і до сонця, і до неба.

Кріт щосили дряпався нагору. Він ліз, зривався, потім знову ліз і знову зривався, проте його невтомні лапки ні на мить не припиняли роботу, а сам він безперестанку бурмотів:

— Вище! Ще вище!..

І от нарешті — гульк! — його мордочка вистромилася над землею, над якою яскраво світило сонце, а сам Кріт навіть незчувся, як опинився на широкій галяві і давай викачуватися по зеленій траві.

— Яка краса! — кричав він сам до себе. — Це вам не стіни білити!

Сонце вмить нагріло кротову шубку, а вітерець легенько обдував його розпашіле чоло. Після тиші підземелля, в якому Кріт проводив більшу частину самотнього життя, йому аж вуха закладало від пташиних співів. Заново відчувши радість життя, захват весни, в якій немає місця ніяким прибиранням, Кріт радісно підстрибнув на всіх чотирьох лапах, тоді задріботів навпростець через галявину і вперся у живопліт, що ріс із протилежного краю.

— Стій! — закричав від нірки якийсь підстаркуватий кролик. — Ти ходиш по чужій доріжці, з тебе шість пенсів за користування!.. — На що кріт — ні, ви тільки подумайте, що за нечемне й пихате створіння! — навіть поглядом його не удостоїв, а пішов собі далі попід живоплотом, глузуючи з інших кроликів, що витикалися зі своїх нірок, поспішаючи побачити, що це там за гамір.

— Цибулевий соус! Цибулевий соус! — дошкульно дражнився Кріт та йшов собі далі, не чекаючи, поки хтось із них спроможеться відповісти щось настільки ж ущипливе.

А кролики, так і не встигаючи дати гідну відповідь Кротові, тільки сердилися та бурчали один на одного:

— Розвісив вуха! Не міг йому сказати?..

— А ти чого не сказав?..

— Міг би йому й нагадати...

Поки кролики сперечалися між собою, бешкетник віддалявся на безпечну відстань, так нічого від них і не почувши.

Кріт ішов і очам своїм не вірив — така краса була довкола. Він діловито проминав галявини, бігцем обминав нескінченні живоплоти, продирався крізь чагарники, і куди б не поткнувся, всюди будували гнізда заклопотані птахи, набухали квіткові пуп'янки та розпускалося листя, і всюди панувала радісна весняна метушня. Сумління, яке мало би суворо сказати: “Ану марш білити!”, чомусь мовчало, і Кріт просто насолоджувався своїм байдикуванням та радісно спостерігав, як усі чимось клопочуться і метушаться. Чи не в цьому й полягає принада-ність усякого байдикування, що ти можеш просто сісти і нічим не клопотатися, усвідомлюючи свою перевагу над тими, хто має трудитися в поті чола?

Щойно Кріт устиг подумати, що більшої радості на світі годі й бажати, коли (навіть незчувшись, як це сталося) опинився на березі широкої річки. Він ще ніколи у житті не стояв так близько до річки — отієї величезної істоти з лискучим та гнучким тілом, що стрімко

линула вперед, грайливо накочувалася на все, що зустрічалось на її шляху, та зі сміхом бігла далі, шукаючи нових предметів для розваг, гралася з ними, тоді відпускала, та щойно ті звільнялися від водяного полону, як вона знову накидалася на них, а потім знову відпускала. Усе текло й мінилося, світилося та іскрилося, яскріло, шелестіло й плюскотіло, гулькало та булькотіло. Якийсь час Кріт стояв, як зачарований, як громом уражений, а там і собі пішов слідом за течією, і йшов за нею так, як іде за дорослим дитина, заворожено прислухаючись до захопливої казки. Кріт ішов, допоки не стомився, а коли він присів відпочити, річка й далі говорила та говорила. Вона оповідала йому найкращі у світі казки, які несла з глибин суходолу до моря, що жадібно вбирало все нове й цікаве.

Отже, Кріт присів на траву, блукаючи очима поверх річки, і увагу його привернула нірка, що чорніла на протилежному березі просто над водною поверхнею. У голові відразу зароїлися думки про те, що з цієї нірки могла б вийти непогана оселя для якогось звірятка зі скромними звичками та здатного належно оцінити всі принади затишного помешкання на березі: вода під самим носом, ніякої тобі метушні, ніякої тобі пилюки. Поки він отак сидів і мріяв, у нірці заяскріла якась крихітна блискітка, потім вона зникла, тоді знову заяскріла, неначе крихітна зірочка. Проте зіркою це бути не могло — місце надто негодяще, — а світлячки не такі дрібні, та й блиску від них менше. Кріт пильно вдивлявся в цю блискітку, і невдовзі помітив, як вона йому підморгує. Мало-помалу навколо блискітки стала вимальовуватися невеличка мордочка, що обрамляла її, наче рама картину.

Брунатна мордочка, ще й з вусиками.

Серйозна кругленька мордочка, а на мордочці — миготливе око. От воно й привернуло увагу Крота.

Невеличкі охайні вушка, густе шовковисте хутро.

Та це ж Ондатр!

Не рухаючись, Кріт і Ондатр пильно придивлялися один до одного.

— Доброго дня, Кроте! — першим порушив тишу Ондатр.

— Привіт, Ондатре! — відповів Кріт.

— Будь ласка, перепливай до мене, — попросив Крота Ондатр.

— О, це не так легко зробити, як сказати, — відказав Кріт. Ні до річки, ні до берегів він ще як слід не звик, і це його починало

дратувати.

Тим часом Ондатр, нічого не кажучи, нагнувся, відв'язав якийсь шнурок, потягнув його до себе і ступив на невеличкого човна, якого Кріт помітив тільки зараз. Усередині човен був пофарбований синьою фарбою, а зовні — білою, і вміщав він двох пасажирів — ні більше, ні менше. Цей човен відразу ж припав Кротові до душі, дарма що той ще не міг розуміти всіх його переваг.

Ондатр був вправним веслярем — і скоро його човен пристав до Кротового берега. Кріт обережно ступив йому назустріч, а Ондатр простягнув лапку і сказав:

— Тримайся! Не гайся, ходи! — І не встиг Кріт і оком зморгнути, як уже сидів на кормі справжнісінького човна, з чого дуже дивувався і чим дуже пишався.

— Ну й день сьогодні! — прохопилося в нього, коли Ондатр відштовхнувся від берега і знов узявся за весла. — Адже я ще ніколи в житті не сидів у човні.

— Та ти що! — здивувався Ондатр і аж рота роззявив від такої несподіванки. — Ти ніколи... ніколи не... отакої... Чим же ти тоді займався?

— Слухай-но, а плавання на човні — це дуже добре? — нерішуче запитав Кріт. Не те щоб він сумнівався, просто хотілося почути це від когось. Вода лагідно погойдувала човен, і Кріт, відкинувшись назад, блукав очима по м'яких подушках, веслах, купинах та інших дивовижах, яких тут було видимо-невидимо.

— Добре?! Та щоб ти знав, що як щось на світі й вартує доброго слова, то це плавання, — пишномовно заявив Ондатр, погойдуючись у такт із веслами. — Повір мені, юний друже, ніщо на світі — абсолютно ніщо! — і наполовину не зрівняється з човнами чи плаванням. Займатися човнами, — замріяно продовжував Ондатр, — ходити за... коло... човнів. Просто клопотатися...

— Ондатре, стережись! — раптом закричав Кріт.

Але було вже надто пізно, і човен з розгону вривався у берег. Ондатр — весляр і веселий мрійник — зблиснувши п'ятами в повітрі, беркицьнувся навznak на дно човна.

— ...за човнами... коло човнів, — наче нічого й не трапилося, продовжував Ондатр, підіймаючись і задоволено посміюючись. — А в

човні чи коло човна — то вже не має значення. Принада тут не в цьому, а в тому, що все інше відступає на другий план. І кому яке діло, пливеш ти кудись чи не пливеш нікуди, прибуваєш на місце призначення, чи опиняєшся десь, куди, може, і взагалі не збирався, однак ти весь у клопотах, хоча при цьому не обов'язково щось робиш. І навіть коли щось доводиш до кінця, в тебе ще залишається купа незавершених справ, і хочеш — займайся ними, а не хочеш — не займайся. Послухай-но, що я тобі скажу! Якщо в тебе зараз нема нічого нагального, давай візьмемо човна та гайнемо вниз по річці?

Кріт відчув таку втіху, що аж пальцями заворушив, а потім потягнувся, вдихнув цю втіху на повні груди і блаженно приліг на м'які подушки.

— І що ж це за день такий сьогодні! — вигукнув він. — Пливімо хоч зараз!

— Добре, тоді почекай хвилинку, — попросив Ондатр. Сказавши це, він запхав фалінь у кільце на приплаві, чкурнув до себе в нірку, а коли невдовзі вийшов назад, у лапках його був важкий бокастий кошик для пікніка.

— Постав його в ногах, — попросив він Крота, передав йому кошика, тоді відв'язав фалінь і знову всівся за весла.

— А що в тому кошику? — поцікавився Кріт, палаючи від цікавості.

— У кошику? — перепитав Ондатр і став перераховувати: — Курка, язик, шинка, біфштекс, салат із маринованих корнішонів, рулети по-французьки, кресові сандвічі, тушковане м'ясо, імбирне пиво, лимонад, сідова...

— О, стоп, стоп, — закричав Кріт у захваті. — І цього вистачить!

— Ти справді так вважаєш? — серйозним тоном запитав Ондатр. — А як на мене, зовсім небагато, я завжди беру стільки їжі на всякі такі короткі вилазки, і мені завжди дорікають, що я скнара, яких світ не бачив, бо вічно беру всього замало!

Та Кріт уже не слухав товариша. Він із головою поринув у нове життя, яке розгорталося перед ним: його п'янили блиски брижів, нові запахи, звуки та сонячне сяйво. Кріт вів лапкою по воді, залишаючи на ній слід, і весь час йому здавалося, що це тільки сон. Ондатр, добрий, милий друг Ондатр, чітко орудував веслами і не діймав Крота розмовами.

— Друже мій, у тебе дуже гарний костюмчик, — озвався Ондатр, коли вони були в дорозі десь із півгодини. — Колись я теж куплю собі чорний смокінг із оксамиту, хай тільки гроші заведуться.

— Даруй мені, — сказав Кріт, із зусиллям сідаючи прямо. — Ти, мабуть, думаєш, який я неотеса. Але для мене все це справді така дивовижа. Отже, це — річка!

— Річка, з великої літери, — поправив його Ондатр.

— І ти живеш біля самісінької Річки? О, як чудесно!

— І біля неї, і з нею, і на ній, і в ній, — відповів Ондатр. — Вона мені сестра і брат, тітка і подруга, їжа та питво, ну й, звісно ж, і купель. Вона — мій світ, а іншого мені й не треба. Якщо чогось немає в річці, це означає, що його не треба взагалі, якщо вона чогось не знає, то й знаття те ні до чого. О, скільки часу ми провели разом! Взимку чи влітку, навесні чи восени, вона завжди знайде, чим здивувати. Коли річка у лютому виходить із берегів — і мої підвали й комори переповнені питвом, якого я, завваж, у неї не просив; коли повз вікно моєї найкращої спальні тече бура вода; або коли вона повертається до берегів і залишає після себе плями бруду, що пахнуть кексом із родзинками, а канал забивається очеретом і водоростями, і я можу ходити майже посуху по всьому дну в пошуках чогось їстівного та різних штукенцій, що їх усякі роззяви кидають у воду з човнів!..

— І тобі тут ніколи не нудно? — насмілився запитати Кріт. — Весь час тільки ти і річка, навіть словом нема з ким перекинутись.

— Нема з ким? Та, зрештою, що з тебе взяти, — промовив терплячий Ондатр. — Еге ж, ти тут новенький і не можеш всього розуміти. Якщо хочеш знати, тут ще ніколи не було так тісно, як тепер. Чимало мешканців просто тікають звідси світ за очі. О, колись було не так, зовсім не так. Видри, зимородки, пірникози, куріпки — шумно, гамірно від зорі до зорі, всі чогось від тебе хочуть, так ніби більше нема чим зайнятися!

— А що знаходиться он там? — запитав Кріт і махнув лапкою в бік похмурого узлісся, що обступало заливні прирічкові луки.

— Там? А, так там же Дикий Праліс, — форкнув Ондатр. — Ми, прибережні мешканці, рідко буваємо там.

— А ті... ну, ті, що там живуть — хто вони? — запитав Кріт, помітно нервуючи.

— Та як тобі сказати, — мовив Ондатр. — Всякого добра там вистачає... Білки — ті ще нічогенькі. Кролі ще нормальні, не всі, правда, бо серед кролів усякі трапляються. Ну й Борсук, само собою. Він живе в самісіньких хащах, інших місць не визнає, хоч би йому за це й приплачували. Добрий старий Борсук! Ніхто йому не докучає. Та й не треба йому докучати, — додав Ондатр багатозначно.

— Гм, а хто б міг йому докучати? — поцікавився Кріт.

— Хто, питаєш?.. Та є тут такі, — промовив Ондатр, і голос його якось дивно затремтів. — Скажімо, ласиці... горностаї... лисиці... інші звірі. От вони можуть... я їхнього брата знаю... ну, загалом, ми завжди вітаємося, і все таке... але подеколи, як їм розум забирає (правду кажу, не брешу) — от тоді... одне слово, дуже ненадійна публіка, і нічого ти тут з ними не вдієш.

Кріт чудово знався на всіх тонкощах лісового етикету і пам'ятав, що не годиться заводити розмову про труднощі, які можуть чекати когось попереду, і навіть натякати на них, тож вирішив змінити тему.

— Добре, а що ще далі, за Диким Пралісом? — поцікавився він. — Отам, де все вже сизе й розмите, чи то пагорби, чи що. А може, то дим над містами або купчасті хмари?

— За Диким Пралісом починається Широкий Світ, — пояснив Ондатр. — Та нас він мало обходить — і тебе, і мене. Я там ніколи не бував і в гості туди не збираюся. І ти туди носа не потикатимеш, коли в тебе голова на плечах. Як хочеш знати мою думку, робити нам з тобою там нема чого. Ага, от і наша гребля, нарешті, тут ми й пообідаємо.

Вони звернули з головного річища і впливли до загати, яка скидалась на озерце, зусібіч оточене землею. До води збігали пологі зелені бережки, з-під колихкої води мокро блищало буре коріння дерев, а трохи віддалік височіла срібляста стіна греблі та пінився водоспад. Вода спадала на лопаті млинового колеса, безупинно його обертаючи, і весь цей гамір, неясний та приглушений, лише подеколи порушуваний чиймись бадьорими голосками, — навіював дивне відчуття спокою. Краса була така, що Кріт тільки склав лапки у захваті та вигукнув:

— Отакої-отакої!.. Отакої!.. Отакої!..

Ондатр підігнав човен до берега, прив'язав його, тоді допоміг зійти на берег Кротові, який ще не дуже впевнено почувався на воді, та витяг кошика. Кріт запитав, чи можна йому, Кротові, самому

розпакувати кошик? Ондатр не мав нічого проти. Він ліг на травичку та розтягнувся на повен зріст. І поки Ондатр відпочивав, Кріт, завмираючи від трепету, дістав із кошика скатертину, розстелив її, а тоді став один по одному видобувати загадкові пакунки, розгортати їх та розкладати наїдки на скатертині. І щоразу, розгортаючи новий пакунок, він вигукував:

— Оце так!.. Оце так!..

Коли приготування було закінчено, Ондатр сказав:

— Ну що, мій друже, берімося до страви!

Крота не треба було просити двічі, бо весняне прибирання своєї хатинки він почав ні світ ні зоря, власне, як і годиться починати, а почавши його, так захопився роботою, що жодного разу навіть не присів, аби чогось перехопити. І взагалі, цей день був настільки насиченим усілякими справами та подіями, що Кротові вже здавалося, що від того ранку його відділяє кілька діб.

— Ну й що ти там побачив? — поцікавився Ондатр трохи пізніше, коли відчуття голоду трохи вщухло і Кріт нарешті відірвав погляд від скатертини та подивився на річку.

— Я бачу, — відповів Кріт, — доріжку з бульбашок, які вихоплюються просто з-під води. Нічого кумеднішого досі не бачив.

— Бульбашки? Ого! — вигукнув Ондатр і радісно цмокнув, наче з кимось вітаючись.

Над водою коло берега з'явилася спершу широка та блискуча морда Видри, а за нею вигулькнув і сам Видра. Вийшовши на берег, він обтрусився від води.

— Ах ви скнарюки такі-сякі! — вигукнув Видра, прямуючи відразу до скатертини. — Ондатре, і ти нічого мені не сказав?!

— Та, знаєш, ми й самі не думали, що попливемо, — виправдовувався Ондатр. — До речі, познайомся. Мій друг — містер Кріт.

— Дуже приємно, — кивнув Видра Кротові, й вони відразу сподобалися один одному.

— Всюди така тіснява, такий гамір! — продовжував говорити Видра. — Так ніби весь світ узяв та й прийшов сьогодні на річку. Дай, думаю, запливу до загати, може, хоч тут хоч трохи побуду сам-один, і от, друзі мої, знаходжу вас!.. Та сподіваюся, ви зрозуміли, що я не мав на увазі

нічого такого, правда?

За спинами почувся шелест. Він долинав від живоплоту, на якому ще було повно неопалого торішнього листа. Нарешті з кущів показалися смугаста голова та дужі плечі.

— Агов, Борсуче, ходи-но сюди, старий! — гукнув Ондатр.

Борсук ступив кілька кроків уперед і рохнув:

— Гм! Товариство!

І тут же розвернувшись, кудись пропав.

— Таким він був, такий він є, і ти хоч кілля на голові йому теши! — з розчаруванням у голосі мовив Ондатр. — Нетовариський — просто жах! Сьогодні ми його вже точно не побачимо. — І він обернувся до Видри. — Так кого ти бачив на річці?

— Бачив Жабса, — промовив Видра. — На новісінькій гоночній байдарці, у новенькому пальто, як нова копійка!..

Тут він підморгнув Ондатрові, й обидва розсміялися.

— Колись Жабсові подобались вітрильники, — став пояснювати Ондатр. — Потім він до них охолов і захопився плоскодонкою,

відштовхувався жердиною від дна й так плавав. Ні про що інше й чути не хотів, зате на плоскодонці міг проплавати від зорі до зорі, і навіть не один день. Але й це захоплення минуло. А торік йому забаглося плавучого дому — і ми всі мали ходити в гості до плавучої хати й удавати, що в захваті від неї. Був навіть момент, коли Жабс зібрався решту свого життя провести у плавучому домі. І за що б він не взявся, у нього все отак: не встигне ще набриднути одне захоплення, як натомість з'являється друге.

— А загалом він дуже непоганий, — озався замислено Видра. — Ось тільки легковажний, а надто у човні!

З галявини, на якій вони сиділи, проглядався невеличкий острівцець, а за ним виблискувала річка. І раптом коло того острова з'явилася гоночна байдарка, в якій сидів кремезний, міцно збитий весляр. Він щосили налягав на весла, здійснюючи фонтани бризок, і човен від його зусиль вихитувався, наче навіжений.

Ондатр схопився на ноги і щось йому гукнув, проте Жабс — а це був саме він, — ні на мить не полишаючи весла, тільки покрутив головою.

— Якщо він і далі так розгойдуватиме човна, то за хвилину буде у воді, — зауважив Ондатр, сідаючи назад.

— Я не я буду, якщо він зараз не скупнеться, — хихотнув Видра. — Я тобі ще не розповідав про випадок із Жабсом і шлюзовим наглядачем? Ось як це було...

Над річкою, не знати звідки взявшись, крутилася муха-веснянка. Вона літала, ніби очманіла, та, мабуть, тішилася, що життя тільки починається і все ще попереду. Аж ось вода під нею завирувала, потім щось хлюпнуло — і мухи як не було.

Кріт обернувся до Видри, але й той як у воду канув. У вухах і досі лунав його голос, але місце було порожнє. Кріт роззирнувся довкіл, до самісінького небокраю, але ніщо не вказувало на присутність Видри.

А на річковій поверхні знову з'явився бульбашковий слід.

Ондатр став мугикати якусь пісеньку, а Кріт тим часом пригадав, що за правилами лісового етикету не слід коментувати зникнення знайомих або друзів, незалежно від того, коли воно сталося, були на те якісь причини чи ніяких причин не було.

— Так-так, — озався нарешті Ондатр. — Мабуть, час збиратися назад. І хто б це взявся спакувати кошика? — Помітно було, що він не

має бажання це робити.

— Я, я, можна, я спакую? — загорівся Кріт.

Чи міг Ондатр відмовити своєму другові?

І тут з'ясувалося, що спаковувати кошик — не така приємна справа, як його розкласти. Втім, нічого дивного в цьому нема. Проте Кріт сьогодні був у такому доброму гуморі, що отримував насолоду геть від усього.

Щойно він спакував кошика та прив'язав його, як помітив на траві, просто під носом у себе, забуту тарілку. Тільки Кріт уклав її на місце і знову прив'язав кошика, як Ондатр показав йому виделку, яка валялася на видноті. А насамкінець — ні, ви подумайте тільки! — Кріт виявив гірчичницю, на якій він, виявляється, весь цей час сидів і навіть не помітив. Та врешті все було спаковано до кошика, і слід сказати, що Крота це майже не рознервувало.

Пообіднє сонце котилося до землі, а замріяний Ондатр неквапно гріб веслами, прямуючи додому, і, майже не звертаючи уваги на Крота, бубонів собі під ніс якісь віршики. Сам Кріт, переповнений як обідом, так і почуттям гордості, вже почувався в човні, як удома (принаймні, так йому здавалося), і весь час занепокоєно совгався на місці. Нарешті він сказав:

— Слухай, Ондатрику, будь такий ласкавий, дай мені повеслувати!

Та Ондатр тільки похитав головою й усміхнувся.

— Ще не час, юний друже, — сказав він, — спочатку тобі не завадило б узяти кілька уроків. Гребти не така проста справа, як може здатися.

Хвилину-дві Кріт сидів і мовчав. Але невдовзі його стала переповнювати заздрість до Ондатра, який гріб сильно, невимушено, а тут ще й самолюбство стало нашіптувати, що він міг би гребти не гірше. І от, не витримавши, Кріт так різко зірвався на ноги і схопився за весла, що Ондатр, який замріяно дивився поверх води й далі читав сам собі якісь вірші — одним словом, витав поза хмарами, — не встиг нічого зрозуміти, як знову гепнувся навznak, задригавши в повітрі лапками. Кріт же, не гаючись, бухнувся на його місце і самовпевнено схопився за весла.

— Стій, безголовий! — закричав Ондатр, лежачи на дні човна. — Ти ж нічого не вмієш! Ми перекинемося!

Кріт широко змахнув веслами та різко потягнув їх на себе. Весла легенько черкнули по воді, ноги його майнули в повітрі, і він беркицьнувся на розпластаного на дні човна Ондатра. Переполошившись не на жарт, він ухопився за борт, і наступної миті...

Пролунав плюскіт, човен перекинувся, і Кріт безпорадно заборсався у воді.

О, якою холодною була вода, а якою мокрою — просто страх! А як вона співала у вухах, коли Кріт каменем пішов на дно — все нижче, нижче й нижче... І яким яскравим та ласкавим видалося сонце, коли він, відпльовуючись та здіймаючи фонтани бризок, вигулькнув на поверхню! Та вода знову потягнула його назад, до себе, і Крота огорнув чорний відчай! Аж ось він відчув, як чиясь лапа щосили вхопила його за загривок. Авжеж, це був Ондатр, і він просто не міг не сміятися з Крота. Кріт відчував, як труситься від сміху Ондатрова лапка, як ходять ходором Ондатрові кігті, як тремтить від цього сміху його, Крота, загривок...

Ондатр похапав весла, одне підсунув Кротові під одну лапку, друге

— під другу, а сам, тримаючись на воді, став підпихати безпорадну тваринку до берега. Опинившись там, Кріт безформною жалюгідною грудкою всівся на пляжі.

Ондатр обтер Крота, і коли той став трохи сухішим, сказав:

— От і все, старий! А тепер підіймайся і бігай туди-сюди по буксирній стежці, поки не зігрієшся і не обсохнеш весь. А я тим часом витягну кошика.

Кріт — понурий, мокрий, осоромлений — став тупцяти вперед-назад, намагаючись трохи обсохнути, а Ондатр знову пірнув у воду, перевернув та підігнав до берега човна, прив'язав, тоді повиловлював та позносив на берег усе, що плавало в воді, а насамкінець дістав із-під води пікнікового кошика та разом із ним видерся на берег.

Нарешті з рятувальними роботами було покінчено, тепер можна було плисти далі, і Кріт, чорний, як туча, зайняв своє місце на кормі. Човен поплив, і Кріт, мало не заплакавши від напливу почуттів, промовив:

— Ондатрику, любий мій друже! Якби ти знав, як мені соромно за свою нерозважливість і невдячність. Мені аж серце кров'ю обливається, коли подумаю, що міг утопити такого чудесного кошика. Світ не бачив таких телепнів, як я, тепер я це чудово розумію. Може, цього разу ти мені пробачиш, не картатимеш, і щоб усе було як раніше?

— Та вгамуйся, вгамуйся! — незлобливо промовив Ондатр. — Ондатрою зватися — води не боятися! Я й так більшу частину свого часу проводжу в воді, а не на землі. Годі про це говорити, краще послухай, що я тобі скажу! Як дивишся на те, щоб податися до мене і трохи погостювати? Оселя моя проста, невигадлива, їй далеко до Жаб-сових хоромів, але ти й такого дому ще не бачив, а я вже постараюся, щоб ти там почувався як удома. Я навчу тебе веслувати, плавати, мене трохи часу, і ти почуватимешся на воді не гірше за нашого брата.

Кріт до глибини душі був вражений Ондатровою делікатністю, йому аж голос відняло від хвилювання, і він тільки мовчки змахував затиллям долоні набігаючі сльози. Тактовний Ондатр відвернувся і став вивчати щось на протилежному боці, а Кріт через якийсь час узяв себе в руки і навіть зміг відповісти щось ущипливе парочці куріпок-реготушок, що кпили собі з його замурзаного вигляду.

Коли вони прийшли до Ондатрового дому, господар розпалив у вітальні камін, присунув до вогню крісло та всадив у нього Крота, не забувши при цьому подбати про сухий одяг та пантофлі для гостя, а потім до самісінької вечері розважав його оповідками про всілякі річкові пригоди. Кріт, який усе своє життя провів на суші, із завмиранням серця слухав його розповіді. Ондатр розповідав йому про греблі та несподівані повені, про стрибку щуку та про пароплави, які жбурлялися твердими пляшками — принаймні, не було сумнівів у тому, що пляшки падали в річку саме з пароплавів, а отже, пляшками жбурлялися саме вони; про гордовитих чапель, які не стануть розмовляти з першим-ліпшим; і про пригоди у каналах, і про нічну риболовлю у товаристві Видри, і про експедицію з Борсуком на дальнє поле. А потім була вечеря, і друзі чудово підкріпилися. Минуло ще трохи часу, і гостинному господареві довелося відвести свого гостя, що вже клював носом, на другий поверх, де містилася його найкраща спальня. У невимовному блаженстві і спокої Кріт зронив голову на подушку, а за вікном лагідно хлюпала його нова подруга — Річка.

Цього дня Кріт сповна пізнав усі принади вільного життя, і це був тільки перший день; а скільки ще таких днів чекало на нього попереду. Літо набирало сили, і дні ставали довшими та цікавішими. Кріт навчився плавати та веслувати і залюбки пірнав у річкову глибіню. А ще він любив прислухатися часом до очеретинок, і нерідко йому вдавалося розчути, що нашіптує вітер між стеблинками.

Розділ другий. ШИРОКИЙ ШЛЯХ

— Ондатрику, — попросив Кріт одного погожого літнього ранку, — будь такий ласкавий, зроби мені одну послугу.

Ондатр саме сидів на річковому березі та наспівував пісеньку. Він щойно склав оті куплети і, з головою поринувши у віршування, не помічав ні Крота, ні взагалі нічого довкола себе. Сюди він прийшов ні світ ні зоря і досі купався в річці разом зі знайомими качками. Коли якась качка (на те ж вона й качка) раптом пірнала під воду, Ондатр і собі пірнав за нею та лоскотав їй шию у тому місці, де у звірів підборіддя, і лоскотав доти, доки качка кулею не вилітала з води, сердячись, обтрушуючись, обдаючи Ондатра бризками та не знаходячи слів, щоб передати, що відчуваєш, тримаючи голову під водою. Зрештою, качкам вдалося спровадити Ондатра на берег робити свої справи та не заважати їм, качкам, займатися своїми. Нарешті він дав їм спокій, примостився на березі під сонечком і став складати пісеньку про качок. То були

Качині співомовки

У загаті в очереті
У ранкову пору
Шумно плавають качки
Хвостиками вгору.

Качка, селезень, кача
Жовті лапки мають,
Жовті дзьобики весь час

У глибінь пірнають!

Стрімко носить ся плотва,
Де зелена ряска,
Добре мається качва,
Не життя, а казка.

Що кому, а нам — вода,
Від ранку до ночі —
Дзьоб під воду, хвіст стирчма —
Плаваймо досхочу!

Хай оспівують стрижі
Неба синь простору —
Ми ж і далі пливемо
Хвостиками вгору!

— Якщо відверто, Ондатрику, мені твоя пісня не дуже подобається,
— чесно зізнався Кріт. Сам він не був ані поетом, ані шанувальником
поезії, зате завжди казав те, що думав.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь
ласка, повну версію книги.

КУПИТИ